

แนวทางการอนุรักษ์แหล่งประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

นางสาววิชาภรณ์ ชำนิกำจร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางแผนภาค ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CONSERVATION GUIDELINES FOR HISTORICAL SITES
IN THE UPPER NORTH-EASTERN REGION

Miss Wichaporn Chumnigumjorn

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Urban and Regional Planning Program in Regional Planning
Department of Urban and Regional Planning
Faculty of Architecture
Chulalongkorn University
Academic Year 2007
Copyright of Chulalongkorn University

501521

หัวข้อวิทยานิพนธ์

แนวทางการอนุรักษ์แหล่งประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

โดย

นางสาววิชาภรณ์ ชำนิกำจร

สาขาวิชา

การวางแผนภาค

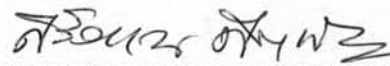
อาจารย์ที่ปรึกษา

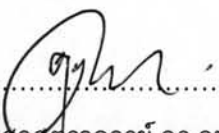
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี ทายตะคุ

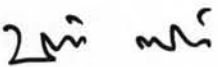
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารศิลป์

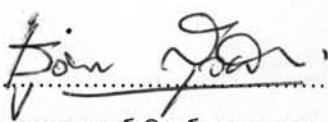

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิต จุลาลัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ ศิลพัชรนันท์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดุษฎี ทายตะคุ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพนันท์ ตาปนานนท์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ชฎิทัย สุจฉายา)

วิชาการณ์ ชำนิกำจร : แนวทางการอนุรักษ์แหล่งประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. (CONSERVATION GUIDELINES FOR HISTORICAL SITES IN THE UPPER NORTH-EASTERN REGION) อ.ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภฎี ทายตะคุ, 199 หน้า.

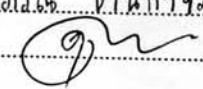
งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพทั่วไปของแหล่งประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนเพื่อวิเคราะห์ความสำคัญ คุณค่า และเอกลักษณ์ 2) ศึกษาการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์ที่ปฏิบัติสืบมา 3) ศึกษาโครงการเขตพื้นที่แนวตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงและผลอันอาจเกิดขึ้นกับแหล่งประวัติศาสตร์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนในอนาคต 4) เสนอแนวทางการอนุรักษ์แหล่งประวัติศาสตร์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

การวิจัยได้ใช้การ Focus group เป็นเครื่องมือในการประเมินลำดับความสำคัญของแหล่งประวัติศาสตร์ และใช้เทคนิค Potential Surface Analysis (PSA) ในการวิเคราะห์หาพื้นที่แหล่งประวัติศาสตร์ที่อาจจะได้รับผลกระทบจากโครงการเขตพื้นที่แนวตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor)

ผลการวิจัยพบว่าพื้นที่แหล่งประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนมีความสำคัญและคุณค่าด้านสุนทรียภาพ ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ด้านวิทยาการและการศึกษา ซึ่งแหล่งประวัติศาสตร์เหล่านี้ได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบจากการพัฒนาแนวถนน East-West Economic Corridor โดยแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีแนวโน้มจะได้รับผลกระทบทางบวกมากที่สุด ได้แก่ แหล่งโบราณคดีวัดป่ามัชฌิมวาราม แหล่งโบราณคดีโนนชัย ภูบ้านหัวบึง พระธาตุขามแก่น เมืองโบราณโนนเมือง ในจังหวัดขอนแก่น วัดกลางโคกค้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ วัดบ้านหนองห้าง วัดลัญจวิบูลย์ วัดมโนภิรมย์ ในจังหวัดมุกดาหาร ในขณะที่แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีแนวโน้มจะได้รับผลกระทบทางลบมากที่สุดคือ แหล่งประวัติศาสตร์ที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ แหล่งโบราณคดีโนนชัย ภูบ้านหัวบึง แหล่งโบราณคดีมัชฌิมวาราม เมืองโบราณคดีโนนเมือง พระธาตุขามแก่น จังหวัดขอนแก่น และภูทอง ในจังหวัดมหาสารคาม

แนวทางการอนุรักษ์แหล่งประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนมีดังนี้ 1) บริเวณแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญมากและได้รับผลกระทบทางลบในระดับสูงและปานกลาง ควรจะมีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์อย่างเร่งด่วน โดยการประกาศเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมโดยสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม และทำการขึ้นทะเบียนโบราณสถานโดยกรมศิลปากร และดำเนินการวางแผนแม่บทรวมทั้งจัดทำงบประมาณเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์ 2) บริเวณแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญปานกลางแต่ได้รับผลกระทบทางลบระดับสูงและปานกลาง ควรประกาศเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมโดยสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม มีการวางแผนกำกับดูแลและควบคุมการใช้ที่ดินบริเวณโดยรอบแหล่งประวัติศาสตร์ และดำเนินการวางแผนแม่บทรวมทั้งจัดทำงบประมาณเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์ 3) บริเวณแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญน้อยแต่ได้รับผลกระทบทางลบระดับสูงและปานกลาง ควรมีการวางแผนการใช้ที่ดินในพื้นที่โดยรอบและจัดการสภาพแวดล้อมภายในเขตภูมิทัศน์ที่เหมาะสมกับความสำคัญและคุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี 4) บริเวณแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าสูงและได้รับผลกระทบด้านบวกสูงและปานกลาง ควรส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับการบูรณาการปฏิสังขรณ์ให้คงเอกลักษณ์ดั้งเดิมไว้โดยมีการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานราชการกับชุมชนเพื่อการอนุรักษ์แหล่งประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนให้คงอยู่ต่อไป 5) บริเวณแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าปานกลางและได้รับผลกระทบด้านบวกสูงและปานกลาง ควรส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและมีการวางแผนการใช้ที่ดินในพื้นที่โดยรอบ และ 6) บริเวณแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีค่าน้อยและได้รับผลกระทบด้านบวกสูงและปานกลาง ควรส่งเสริมให้ดูแลรักษาสภาพแวดล้อมโดยชุมชนและหน่วยงานระดับท้องถิ่น

ภาควิชา..... การวางแผนภาคและเมือง.....
สาขาวิชา..... การวางแผนภาค.....
ปีการศึกษา..... 2550.....

ลายมือชื่อนิสิต..... วิชาการณ์ ชำนิกำจร.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

##4774165925 : Regional Planning

KEY WORD : CONSERVATION HISTORICAL SITES -THE UPPER NORTH-EASTERN REGION

WICHAPORN CHUMNIGUMJORN : CONSERVATION GUIDELINES FOR HISTORICAL SITES IN THE UPPER NORTH-EASTERN REGION. THESIS ADVISOR : ASST. PROF. DOOSADEE THAITAKOO, Ph.D. , 199 pp.

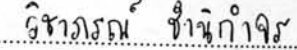
Objectives of this research include 1) general conditions of historical sites in the upper part of the northeast for significance, value and uniqueness analyses 2) conservation and development of historical sites that have been continuously conducted for a long time 3) areas along East-West Economic Corridor Project for transformation trend analysis and effects that may occur to historical sites in the upper part of the northeast in the future and 4) proposal of guidelines for historical sites preservation in the upper part of the northeast.

Focus group has been used as a tool for assessment of priority of historical sites. Potential surface analysis technique (PSA) has been used in searching for historical sites that may be affected in areas along East-West Economic Corridor Project.

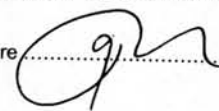
According to the research, historical sites in the upper part of the northeast are significant and have value of fine scenery in terms of history/ archaeology, academy and education. These historical sites have received both positive and negative effects from East-West Economic Corridor Project. Historical sites that tend to be positively affected the most comprise Matchim Wararam Temple Historical Site, Non Chai Historical Site, Ku Ban Hua Bueng, Phra That Kham Kaen, Non Muang Ancient City in Khon Kaen Province, Klang Kok Kor Temple in Kalasin Province, Ban Nong Hang Temple, Latthikawan Temple and Manorom Temple in Mookdaham Province. Meanwhile, historical sites that tend to be negatively affected the most are historical sites in Muang District of Khon Kaen Province which consist of Non Chai Historical Site, Ku Ban Hua Bueng, Matchim Wararam Historical site, Non Muang Ancient City, Phra That Kham Kaen in Khon Kaen Province and Ku Thong in Maha Sarakam Province.

Conservation guidelines for historical sites in the upper part of the northeast comprise 1) for historical sites that have high level of significance and receive high and medium levels of negative effects, urgent stipulation of conservation areas is recommended with an announcement of art environment protection areas by Office of Policy and Environment Planning. Such sites should be registered at Department of Fine Arts. Master plan together with budget planning must be conducted as guidelines for operations of historical sites conservation and development 2) for historical sites that have medium level of significance, but receive high and medium levels of negative effects, the sites should be announced as art environment protection areas by Office of Policy and Environment Planning. Land uses surrounding historical sites should be planned, monitored and controlled. Master plan together with budget planning must be conducted as guidelines for operations of historical sites conservation and development 3) for historical sites that have low level of significance, but receive high and medium levels of negative effects, land uses in surrounding areas must be planned while appropriate environment management in the areas in line with historical and archaeological significance and value is advised 4) for historical sites that have high level of value and receive high and medium levels of positive effects, the sites should be promoted as tourist attractions and historical learning sources that have been renovated for their original uniqueness with cooperation between government agencies and communities for sustainable preservation of historical sites in the upper part of the northeast 5) for historical sites that have medium level of value and receive high and medium levels of positive effects, the sites should be promoted as tourist destinations with appropriate environment management and land use planning in surrounding areas and 6) historical sites that have low level of value and receive high and medium levels of positive effects, environmental planning should be promoted among communities and local government agencies.

Department..... Urban and Regional Planning.....

Student's signature

Field of study..... Regional Planning.....

Advisor's Signature

Academic Year.....2007.....

กิตติกรรมประกาศ

ในการศึกษาและจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาและความช่วยเหลือจากบุคคลหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าพเจ้าขอกราบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดุขฎิ ทายตะคุ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษาและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา การจัดทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ด้วยความเมตตาอย่างสูง และขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านในภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ได้อบรมสั่งสอน แนะนำแนวทางในการศึกษาตลอดเวลาที่ได้ศึกษาในภาควิชาแห่งนี้

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณครอบครัว ที่ให้ความรักความห่วงใยและความช่วยเหลือทุกด้านเสมอมาตลอดระยะเวลาในการศึกษา จนเป็นผลให้ข้าพเจ้าประสบความสำเร็จในการศึกษาและจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฐ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฑ
สารบัญแผนที่.....	ฒ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามงานวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	3
1.4 ขอบเขตการศึกษา	3
1.4.1 ขอบเขตพื้นที่.....	3
1.4.2 ขอบเขตเนื้อหา.....	4
1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา	6
1.6 แหล่งที่มาของข้อมูล	7
1.7 ข้อจำกัดของการศึกษา.....	7
1.8 คำจำกัดความ.....	8
1.8.1 แหล่งประวัติศาสตร์.....	8
1.8.2 เส้นทางสู่อินโดจีน และเส้นทางหมายเลข 9.....	9
1.9 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
บทที่ 2 แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
2.1 คำจำกัดความและแนวความคิดเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม และทางธรรมชาติ.....	11
2.1.1 ประเภทของอนุสรณ์สถานและโบราณสถาน.....	14

2.1.2	ความสำคัญของโบราณสถาน.....	15
2.1.3	ปัจจัยแห่งความเสื่อมของอนุสรณ์สถาน.....	16
2.1.4	แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบของแหล่งศิลปกรรมประวัติศาสตร์.....	18
2.1.5	การประเมินผลกระทบของสิ่งแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี.....	18
2.1.6	การวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม.....	20
2.1.7	แนวทางการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีผลต่อแหล่ง ประวัติศาสตร์.....	21
2.1.8	การจัดการโบราณสถาน.....	21
2.2	คำจำกัดความ และแนวความคิดและหลักการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และพัฒนา.....	22
2.2.1	คำจำกัดความของการอนุรักษ์.....	23
2.2.2	ขั้นตอนและเกณฑ์มาตรฐานทั่วไปในการอนุรักษ์.....	25
2.2.3	แนวทางในการอนุรักษ์.....	26
2.2.4	การดำเนินการอนุรักษ์.....	27
2.2.5	หลักการและเป้าหมายของการอนุรักษ์.....	28
2.2.6	การกำหนดขอบเขตการอนุรักษ์(Edge of Preservation Action)....	28
2.2.7	แนวความคิดเกี่ยวกับการกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์ และพัฒนา.....	30
2.3	คำจำกัดความ และแนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาแบบ มีส่วนร่วมประชาชน.....	31
2.3.1	คำจำกัดความ.....	31
2.3.2	เทคนิควิธีการของการมีส่วนร่วม.....	31
2.3.3	ระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	31
2.4	คำจำกัดความและแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development).....	31
2.4.1	คำจำกัดความ.....	31
2.4.2	แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน.....	32
2.5	แนวความคิดเกี่ยวกับการประเมินคุณค่า เอกลักษณะ.....	32
2.5.1	แนวความคิดเกี่ยวกับคุณค่า (Value).....	32

2.5.2 แนวความคิดเกี่ยวกับเอกลักษณ์ (Uniqueness) คุณลักษณะ (Character) และลักษณะเฉพาะ (Identity).....	33
2.5.3 หลักการประเมินคุณค่าความสำคัญของสถาปัตยกรรม.....	34
2.5.4 เกณฑ์พิจารณาการจัดลำดับความสำคัญของโบราณสถาน.....	35
2.6 การวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาของพื้นที่: Potential Surface Analysis.....	36
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	38
2.7.1 แนวทางเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานในเขตพื้นที่ ภาคเหนือตอนล่าง.....	38
2.7.2 การศึกษาการเจริญเติบโตของเมือง และการขยายตัวของชุมชน ในพื้นที่โดยรอบโบราณสถาน : กรณีศึกษาเมืองนครปฐม.....	38
2.7.3 การศึกษาผลกระทบของการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีผลต่อ การอนุรักษ์โบราณสถานเมืองเชียงใหม่.....	39
2.8 สรุปแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	41
2.8.1 แนวคิดของการอนุรักษ์.....	40
2.8.2 แหล่งประวัติศาสตร์.....	41
2.8.3 นโยบายการพัฒนาของภาครัฐ.....	41
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย.....	47
3.1 ประเภทของการศึกษาและวิธีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล.....	47
3.1.1 การวิจัยเอกสาร.....	47
3.1.2 การวิจัยภาคสนาม	49
3.1.3 ศึกษาการอนุรักษ์และการพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์ของภาครัฐ และชุมชนที่ปฏิบัติกันสืบมา.....	49
3.1.4 การประเมินคุณค่า ความสำคัญและเอกลักษณ์ของ แหล่งประวัติศาสตร์.....	50
3.1.5 วิเคราะห์การพัฒนาโครงสร้างถนนแนวตาข่ายตะวันออก-ตะวันตก สู่อินโดจีน (East-West Economic Corridor).....	50
3.1.6 วิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่า แนวโน้ม การเปลี่ยนแปลงและผลอันอาจเกิดขึ้นกับแหล่งประวัติศาสตร์...50	50

3.1.7 วิเคราะห์หาพื้นที่แหล่งประวัติศาสตร์ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์.....50

3.1.8 เสนอแนะแนวทาง และมาตรการในการอนุรักษ์แหล่งประวัติศาสตร์
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.....51

3.2 แหล่งที่มาของข้อมูล51

3.2.1 การสำรวจภาคสนาม (Field Survey).....51

3.2.2 การสัมภาษณ์ (interview).....52

3.3 การประมวลผล การวิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูล55

3.3.1 การประมวลผล55

3.3.2 การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล55

3.4 ระเบียบวิธีวิจัย.....67

บทที่ 4 สภาพทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนและพัฒนาการของแหล่งประวัติศาสตร์58

4.1 สภาพทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.....58

4.1.1 ลักษณะทางกายภาพ58

4.1.2 สภาพเศรษฐกิจ.....67

4.1.3 สังคมและประชากร.....67

4.1.4 นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.....73

4.2 สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา.....82

4.2.1 ลักษณะทางกายภาพ.....82

4.2.2 สภาพเศรษฐกิจ.....91

4.2.3 สังคมและประชากร.....91

4.3 พัฒนาการของแหล่งประวัติศาสตร์.....94

4.3.1 พัฒนาการของแหล่งประวัติศาสตร์
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.....95

4.3.2 พัฒนาการแหล่งประวัติศาสตร์ในพื้นที่ศึกษาหลักจังหวัดขอนแก่น
จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดมุกดาหาร.....113

บทที่ 5	คุณค่า ความสำคัญ และเอกลักษณ์ของแหล่งประวัติศาสตร์ ในเขตพื้นที่ศึกษาหลัก ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ มุกดาหาร.....	132
5.1	ความสำคัญของพื้นที่ศึกษา.....	132
5.2	เอกลักษณ์ของแหล่งประวัติศาสตร์ในพื้นที่ศึกษาหลัก.....	132
5.2.1	เอกลักษณ์ทางกายภาพและรูปลักษณะของแหล่งประวัติศาสตร์ ลักษณะทางภูมิศาสตร์.....	133
5.2.2	เอกลักษณ์สังคมและเศรษฐกิจ.....	136
5.3	การประเมินคุณค่า ความสำคัญของแหล่งประวัติศาสตร์ในพื้นที่.....	138
บทที่ 6	ศักยภาพ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงและผลอันอาจเกิดขึ้นกับแหล่ง ประวัติศาสตร์.....	149
6.1	สรุปสถานการณ์ที่มีผลต่อการพัฒนาพื้นที่ศึกษา.....	149
6.1.1	โครงการพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-region - GMS).....	150
6.1.2	โครงการพัฒนาที่สำคัญในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....	152
6.2	สรุปสถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนารายสาขา.....	184
6.2.1	ด้านกายภาพ.....	153
6.2.2	ด้านระบบเมืองและการตั้งถิ่นฐานชุมชน.....	154
6.2.3	สถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับแหล่งประวัติศาสตร์.....	156
6.3	แหล่งประวัติศาสตร์ที่อาจจะได้รับผล (ด้านบวกและด้านลบ)จากนโยบาย พัฒนาถนนเศรษฐกิจแนวสายตะวันออก-ตะวันตกสู่อินโดจีน.....	157
บทที่ 7	สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ.....	186
7.1	สรุปผลการศึกษา.....	186
7.1.1	สภาพปัจจุบันและคุณค่าความสำคัญของแหล่งประวัติศาสตร์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.....	186
7.1.2	แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงและผลอันอาจเกิดขึ้น กับแหล่งประวัติศาสตร์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ในอนาคต จากโครงการแนวพื้นที่ตะวันออก-ตะวันตก	

(East-West Economic Corridor).....	188
7.2 ข้อเสนอแนะ.....	189
7.2.1 การกำหนดพื้นที่ประวัติศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์ที่ได้รับผลกระทบ ทางด้านลบจากแนวถนน East- West Economic Corridor	189
7.2.2 การกำหนดพื้นที่ประวัติศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์ที่ได้รับผลกระทบ ทางด้านบวกจากแนวถนน East-West Economic Corridor.....	190
7.2.3 การนำแนวทางเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.....	165

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 2.1	แสดงกรอบแนวคิดหลักที่นำมาประยุกต์และปรับใช้ในพื้นที่.....	42
ตารางที่ 4.1	จำนวนประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามรายจังหวัด พ.ศ.2547	68
ตารางที่ 4.2	แสดงแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.....	70
ตารางที่ 4.3	แสดงจำนวนการใช้พื้นที่เมืองและประชากรรายจังหวัด พ.ศ. 2547.....	90
ตารางที่ 4.4	แสดงจำนวนการใช้พื้นที่แหล่งน้ำรายจังหวัด พ.ศ. 2547.....	90
ตารางที่ 4.5	แสดงจำนวนประชากร 4 จังหวัดพื้นที่ศึกษาหลัก พ.ศ.2547.....	92
ตารางที่ 4.6	จำนวนประชากรและความหนาแน่น 4 จังหวัดพื้นที่ศึกษาหลัก พ.ศ.2547....	93
ตารางที่ 4.7	แสดงแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.....	94
ตารางที่ 5.1	แสดงการประเมินคุณค่า ความสำคัญของแหล่งประวัติศาสตร์ในพื้นที่.....	143
ตารางที่ 6.1	แสดงผลกระทบด้านบวกต่อแหล่งประวัติศาสตร์จากแผนพัฒนาแนวตะวันออก - ตะวันตกในแต่ละระดับคุณค่า.....	170
ตารางที่ 6.2	แสดงผลกระทบด้านลบต่อแหล่งประวัติศาสตร์จากแผนพัฒนาแนว ตะวันออก-ตะวันตกในแต่ละระดับคุณค่า.....	190

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 แสดงพื้นที่ศึกษาอนุภูมิภาคอิสานตอนบน 3 กลุ่ม	5
ภาพที่ 2.1 แสดงขอบเขตการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	29
ภาพที่ 4.1 สะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 2 จังหวัดมุกดาหาร.....	81
ภาพที่ 4.1 แสดงบริเวณที่ราบตอนบนริมฝั่งแม่น้ำโขง.....	75
ภาพที่ 4.2 แสดงบริเวณภูเขาและที่ราบสูงทางด้านตะวันตก.....	75
ภาพที่ 4.3 แสดงบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำชีและแม่น้ำมูล	75
ภาพที่ 4.4 แสดงประเพณีการเล่นของชาวแสก จังหวัดนครพนม และสาวชาวไทยกุลา.....	90
ภาพที่ 4.5 แสดงวัฒนธรรมประเพณีของคนอีสาน.....	91
ภาพที่ 4.6 สะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 2 จังหวัดมุกดาหาร.....	96
ภาพที่ 5.1 แสดงแหล่งซากสัตว์ดึกดำบรรพ์ (ไดโนเสาร์)	124
ภาพที่ 5.2 แสดงศิลปะถ้ำ.....	125
ภาพที่ 5.3 แสดงอารยธรรมบ้านเชียง.....	125
ภาพที่ 5.4 แสดงชุมชนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคโลหะ.....	126
ภาพที่ 5.5 แสดงเครื่องปั้นดินเผาลายสีแดงและกลองมโหระทึก.....	127
ภาพที่ 5.6 แสดงเครื่องประดับยุคโลหะที่ค้นพบบริเวณแหล่งประวัติศาสตร์.....	127
ภาพที่ 5.7 แสดงแหล่งประวัติศาสตร์สมัยทวารวดี	128
ภาพที่ 5.8 แสดงศาสนสถานในลัทธิพราหมณ์.....	129
ภาพที่ 5.9 แสดงกลุ่มวัฒนธรรมล้านช้าง.....	130
ภาพที่ 5.10 แสดงแหล่งประวัติศาสตร์ศิลปะสมัยอยุธยา.....	130
ภาพที่ 5.11 แสดงแหล่งศิลปะสมัยธนบุรี, รัตนโกสินทร์.....	131

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 2.1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย	46

สารบัญแนบที่

		หน้า
แผนที่ 4.1	แสดงขอบเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....	59
แผนที่ 4.2	อนุภูมิภาคของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.....	60
แผนที่ 4.3	แสดงภูมิภาคของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.....	62
แผนที่ 4.4	แสดงเขตลุ่มน้ำบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.....	64
แผนที่ 4.5	แสดงเส้นทางการคมนาคมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.....	66
แผนที่ 4.6	แสดงชาติของประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนปี 2546.....	69
แผนที่ 4.7	แสดงพื้นที่และประเภทของแหล่งวัฒนธรรมใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.....	71
แผนที่ 4.8	แสดงเส้นทางการเชื่อมโยงทางบกของโครงการ GMS.....	75
แผนที่ 4.9	แสดงแนวทางการพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศใน สปป.ลาว.....	76
แผนที่ 4.10	แสดงโครงการก่อสร้างเส้นทางคมนาคมขนส่ง.....	77
แผนที่ 4.11	แสดงที่ตั้งและอาณาเขตพื้นที่ศึกษา.....	83
แผนที่ 4.12	แสดงสภาพภูมิประเทศของพื้นที่ศึกษา.....	85
แผนที่ 4.13	แสดงแหล่งน้ำในพื้นที่ศึกษา.....	86
แผนที่ 4.14	แสดงโครงข่ายคมนาคม.....	88
แผนที่ 4.15	แสดงแหล่งประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเภทแหล่งโบราณคดี.....	98
แผนที่ 4.16	แสดง แหล่งประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเภทซากดึกดำบรรพ์และไดโนเสาร์.....	99
แผนที่ 4.17	แสดงแหล่งประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเภทกลุ่มอาคาร.....	100
แผนที่ 4.18	แสดง แหล่งประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเภทอนุสรณ์.....	101
แผนที่ 4.19	แสดงแสดงแหล่งประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.....	102
แผนที่ 4.20	แสดงประเภทของแหล่งประวัติศาสตร์ในอนุภูมิภาคอีสานตอนบนกลุ่ม 1.....	105
แผนที่ 4.21	แสดงประเภทของแหล่งประวัติศาสตร์ในอนุภูมิภาคอีสานตอนบนกลุ่ม 2.....	109
แผนที่ 4.22	แสดงประเภทของแหล่งประวัติศาสตร์ในอนุภูมิภาคอีสานตอนบนกลุ่ม 3.....	112

แผนที่ 4.23	แสดงแหล่งประวัติศาสตร์ ประเภทอนุสรณ์.....	116
แผนที่ 4.24	แสดงแหล่งประวัติศาสตร์ ประเภทกลุ่มอาคาร.....	122
แผนที่ 4.25	แสดงแหล่งประวัติศาสตร์ ประเภทแหล่งโบราณคดี.....	126
แผนที่ 4.26	แสดงแหล่งประวัติศาสตร์ ประเภทซากดึกดำบรรพ์.....	129
แผนที่ 4.27	แสดงแหล่งประวัติศาสตร์ใน 4 จังหวัด.....	130
แผนที่ 5.1	แสดงลำดับความสำคัญของแหล่งประวัติศาสตร์.....	148
แผนที่ 6.1	แสดงค่าคะแนนลำดับศักยภาพการคมนาคมขนส่งด้านบก.....	161
แผนที่ 6.2	แสดงค่าคะแนนพื้นที่ทรัพยากรอนุรักษ์ด้านบก.....	163
แผนที่ 6.3	แสดงค่าคะแนนลำดับเมืองในพื้นที่ศึกษาด้านบก.....	165
แผนที่ 6.4	แสดงค่าคะแนนการแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันด้านบก.....	167
แผนที่ 6.5	แสดงค่าคะแนนโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคตด้านบก.....	169
แผนที่ 6.6	แสดงผลรวมค่าคะแนนด้านบกจากโครงการ EWEC ที่มีต่อแหล่งประวัติศาสตร์	173
แผนที่ 6.7	แสดงค่าคะแนนลำดับศักยภาพการคมนาคมขนส่งด้านลพ.....	176
แผนที่ 6.8	แสดงที่ตั้งอุตสาหกรรมในปัจจุบันด้านลพ.....	178
แผนที่ 6.9	แสดงพื้นที่ตั้งโครงการอุตสาหกรรมในอนาคตด้านลพ.....	180
แผนที่ 6.10	แสดงค่าคะแนนลำดับเมืองในพื้นที่ศึกษาด้านลพ.....	182
แผนที่ 6.11	แสดงผลรวมค่าคะแนนด้านลพจากโครงการ EWEC ที่มีต่อแหล่งประวัติศาสตร์	183
แผนที่ 7.1	แสดงแหล่งสำคัญมาก.....	194
แผนที่ 7.2	แสดงแหล่งสำคัญปานกลาง.....	195
แผนที่ 7.3	แสดงแหล่งสำคัญมาก.....	198
แผนที่ 7.4	แสดงแหล่งสำคัญปานกลาง.....	199